

У знаку прославе великог јубилеја:
Двеста година од рођења
Бранка Радичевића

ПРОГРАМ „ПРОЛЕЋНИХ БРАНКОВИХ ДАНА 2024.”

Сремски Карловци,
Стражилово и Нови Сад
15 – 28. марта

Бранко Радичевић

МИНИ КАРАЏИЋ У СПОМЕНИЦУ

Певам дању, певам ноћу,
Певам, селе, што год 'оћу:
И што 'оћу, то и могу,
Само једно још не могу:
Да запевам гласовито,
Гласовито, силовито,
Да те дигнем са земљице,
Да те метнем међ' звездице.
Кад си звезда, селе моја,
Да си међу звездицама,
Међу својим, селе моја,
Милим сестрицама.

(На Бадње вече 1849.)

200. годишњица рођења
Бранка Радичевића

АЛЕКСИЈЕ РАДИЧЕВИЋ

Рођен пре двеста година у Броду на Сави, 15. марта по јулијанском, или 28. марта 1824. године, по грегоријанском календару. У Броду је с породицом живео до 1830. године, а потом у Земуну до 1835. где је учио српску, па немачку основну школу. У најстаријој српској, чувеној Карловачкој гимназији, под крштеним именом, Алексије, заједно са годину дана млађим братом Стеваном, школовао се од 1835. до 1841. године, где су га звали Аца. Ту је био „најодличнији ђак”, са калиграфским рукописом, и „никад батинан”. У Темишвару, Алексије Радичевић учи мудрољубије, тј. философију од 1841. до 1843. године. Потом, одлази у Беч да учи права која није волео: „Учење права баш ме незадовољним чини, кад помислим још три године, згрозим се.” Изласком прве му књиге, „Песме”, у Бечу 1847. године, са грчког језика (Алексиос) преводи своје име на српски – Бранко.

Пейшак, 15. март
Карловачка гимназија
11 часова

ОЈ, КАРЛОВЦИ, МЕСТО МОЈЕ ДРАГО,
КО ДЕТЕНЦЕ ДОШАО САМ АМО...

Дан рођења Алексија Радичевића
по јулијанском календару

Прослава 200. годишњице рођења
Бранка Радичевића

СВЕЧАНО ОТВАРАЊЕ
„ПРОЛЕЋНИХ БРАНКОВИХ ДАНА 2024.”

Поздравно слово:

Игор Мировић, председник Организационог
одбора за обележавање 200. годишњице рођења
Бранка Радичевића

Беседа о Бранку:

Ненад Грујичић, председник Бранковога кола

СВЕЧАНО УРУЧЕЊЕ „ВЕЛИКЕ ПОВЕЉЕ
БРАНКОВОГА КОЛА” КАРЛОВАЧКОЈ
ГИМНАЗИЈИ И КАРЛОВАЧКОЈ БОГОСЛОВИЈИ
„СВЕТИ АРСЕНИЈЕ СРЕМАЦ”

ДА ЗАПЕВАМ ГЛАСОВИТО,
ГЛАСОВИТО, СИЛОВИТО...

Ања Радовић изводи Бранкову песму „Укор”
композитора Даворинка Јенка

Христина Учур пева Бранкову народну –
„Девојка на студенцу”

Маја Грујић, клавирска пратња

*Душан Косјић у Карловачкој гимназији
ошвара 16. Бранково коло 1987.*

СВЕЧАНО УРУЧЕЊЕ НАГРАДЕ
„ПЕЧАТ ВАРОШИ СРЕМСКОКАРЛОВАЧКЕ”

Лауреати: **Ивана Миланков, Слободан
Ристовић, Милена Северовић, Ненад Кебара,
Анђелко Заблаћански и Александра Мариловић**

*КРОЗ КАРЛОВЦЕ ГДЕ САМ МЛАДОСТ ПРОВ'О
ПА НА ОВО ДИВНО СТРАЖИЛОВО*

- **Весна Чипчић** говори Бранкове „Враголије”
- **Даница Петровић** говори Бранкову „Молитву”
- **Певачка група Ђака** Српске православне богословије Светог Арсенија изводи композицију „С нами Бог” Стевана Поповића
- **Изворна женска група „Вила”** пева српске гласове
- **Димитрије Николић** изводи композицију „Посвета” Роберта Шумана посвећену Клари Шуман, у клавирској обради Франца Листа
- **Хор и ансамбл гимназије „Јован Јовановић Змај”** из Новог Сада, са диригентом **Јованом Травицом**, изводи „Бранково коло” Светолика Пашћана Којанова и „Српкињу” Исидора Бајића

АЛИ МИ СМО КАРЛОВАЧКИ ЂАЦИ...

- **Промоција листа „Бранко”** ученика и професора Карловачке гимназије
- **Женски хор Карловачке гимназије**, под диригентским руковођењем **Миле Радонић**, изводи „Химну карловачких ђака”

*Десанка Максимовић на чесми Четири лава
на 1. Бранковом колу 1972.*

Ушорак, 19. мари

Спомен-библиотека Карловачке гимназије, 11 часова

*Та има нас на иљаде,
ал бројићи немам каде...*

ИЗДАВАШТВО БРАНКОВОГА КОЛА

**Штампано о 200. годишњици рођења
Бранка Радичевића**

Промоција књиге Ненада Грујичића

**КОЛО, КОЛО, НАОКОЛО (Књига прва)
Појаве и портрети**

Говоре: Анђелко Анушић, Растко Лончар и аутор

Љиљана Пејровић на Сиграјлилову 1986.

Среда 20. март

Гимназија „Исидора Секулић”, Нови Сад, 11 часова

*Певам дању, њевам ноћу,
њевам, селе, шћо јог `оћу...*

ИЗДАВАШТВО БРАНКОВОГА КОЛА

Промоција нове књије
„Изабране песме” Јелене Ленголд,
прошлогодишње добитнице Међународне награде
„Бранко Радичевић”

О књизи њовори: Дамир Малешев

Гостји млади њесници и умејњници –
њаленњовани ћаци њимназије:
Јана Суда, Милица Новчић, Анђела Берић,
Ања Симић и Борис Јанко

Весна Чийчић на 24. Бранковом колу, феоје СНП, 1995.

Чейвријак, 21. мари

Карловачка гимназија, 11 часова

СВЕТСКИ ДАН ПОЕЗИЈЕ

200 година од рођења Бранка Радичевића

Антологије

ИЗДАВАЧКИ ПОДУХВАТ БРАНКОВОГА КОЛА

(Подржано од Организационог одбора за
обележавање великог јубилеја)

Промоција књије

АО, ДАНЧЕ, АЛА СИ МИ БЕО

ЦВЕТНИК ПЕСАМА (О) БРАНКУ

(Приредио, предговор и поговор написао Ненад Грујичић)

Песме о Бранку Радичевићу из пера Петра II Петровића Његоша, Јована Јовановића Змаја, Лазе Костића, Алексе Шантића, Милоша Црњанског, Десанке Максимовић, Скендера Куленовића, Бранка Ћопића, Бранка Миљковића и Милана Ненадића говоре Радош Бајић, Даница Петровић и Ана Гојковић.

*Мирослав Анђић
на 5. Бранковом колу,
Сйражилово, 1976.*

Настіујају савремени њесници: Јелена Алексић, Милан Живановић, Перо Зубац, Дамир Малешев, Перица Марков, Јасна Миленовић, Слађана Миленковић, Игор Мировић, Иван Негришорац, Милан Ракуљ, Никола Раусављевић, Драгица Стојановић и Милан Ћосић

Књију ѡредсїављају:

Милан Громовић, Растко Лончар и аутор

– *Поводом великої јубилеја: 200. ѡдишњице Бранкової рођења, а с обзиром да је Радичевић ѡхоћао Карловачку їмназију (1835-1841), Бранково коло дарује ѡцима и ѡрофесорима ове чувене образовне усїанове **двесїа ѡимерака анїолоїје ѡсама „Ао, данче, ала си ми део”***

На 23. Бранковом колу, Сїражилово 1994.

Пейџак, 22. мариј

Гимназија „Лаза Костић”, Нови Сад
11 часова

*Кад си звезда селе моја
Да си међу звездицама,
Међу својим, селе моја,
Милим сесџрицама*

**Премијера монодраме
ЈА, МИНА БРАНКОВА**

(Аутор Ненад Грујичић)

Игра: Даница Петровић

Група Камен на камен на 1. Бранковом колу 1972.

Ушорак, 26. мари

Српска православна богословија
Светог Арсенија,
Сремски Карловци, 14 часова

230. ГОДИШЊИЦА КАРЛОВАЧКЕ БОГОСЛОВИЈЕ

*Фала, Боже, на дар ови,
О, ѿмози, блајослови
Да ми како с ѿрава ѿуѿа
Душа млада не залуѿа...*

**СУСПРЕТ С ПЕСНИЦИМА ИЗ ЦВЕТНИКА
„АО, ДАНЧЕ, АЛА СИ МИ БЕО”**
(Издавач: Бранково коло, 2024)

200. годишњица рођења Алексија Радичевића

*Настѿуѿају ауѿори ѿсама ѿосвећених
Бранку Радичевићу:*

Анђелко Анушић, Маја Белегишанин, Матија
Бећковић, Данило Јокановић, Растко Лончар,
Андреј Јелић Мариоков, Игор Мировић,
Иван Негришорац, Дајана Петровић, Никола
Раусављевић и Ђорђо Сладоје

Владета Јеројић, епископ јегарски Порфирије (будући патријарх српски), Небојша Дујалић и Ненад Грујичић у Карловачкој богословији 2001.

- Песме о Бранку из пера Петра Прерадовића, Алексе Шантића, Десанке Максимовић и Момчила Ђујића (бившег ђака Карловачке богословије) чита Ана Гојковић
- Бранкову песму „Молитва” и Лазе Костића „Певачку химну Јовану Дамаскину” изводе уз гитару Дајана Петровић и Никола Петровић
Беседници, – чланови Организационог одбора за прославу Два века од рођења Бранка Радичевића:
- Протојереј-ставрофор Јован Милановић, ректор Српске православне богословије Светог Арсенија
- Ненад Грујичић, председник Бранковога кола и аутор цветника

Среда, 27. мај

Гимназија „Јован Јовановић Змај” Нови Сад
11 часова

*Што би њесма да од срца није,
што би срце да младости није...*

ИЗДАВАШТВО БРАНКОВОГА КОЛА

Млади њесници

Промоција прве књиге

Марија Стојић: Парлої

Говори: Милица Миленковић

Гости-домаћини:

Млади аутори „Песничке секције Гимназије
Јован Јовановић Змај”: Алекса Чуљак, Марија
Шатравка, Анђела Новаков и други

Публика на Бајајином концерту, Сјражилово 1986.

Чейврийак, 28. мари

Карловачка гимназија, Спомен-библиотека, 10 часова

*Дан рођења Алексија Радичевића
ио ирејоријанском календару*

*Ао, данче, ала си ми део,
још би` дуго иледајти те шео...*

Прослава 200. годишњице рођења Бранка Радичевића

**ОКРУГЛИ СТО
„ЖИВОТ ПЕСНИЧКОГ ДЕЛА
БРАНКА РАДИЧЕВИЋА”**

(Пројекат подржан од Организационог одбора за
обележавање великог јубилеја)

Са Округлој стола Феномен Бранко, с Новаком Килибардом,
Пејтром Цацићем, Слободаном Ракијићем и Радованом
Павловским, Карловачка гимназија, 1986.

Учесници и теме:

Срђан Орсић: ВИЗИЈА СРПСКОГ ЈЕДИНСТВА
У ПОЕМАМА „ЂАЧКИ РАСТАНАК” И „ПУТ”
БРАНКА РАДИЧЕВИЋА

Ненад Николић: ГРАД У „БЕЗИМЕНОЈ” БРАНКА
РАДИЧЕВИЋА

Валентина Питулић: БРАНКО РАДИЧЕВИЋ И
ФОЛКЛОРНО НАСЛЕЂЕ

Јован Попов: СТИХ БРАНКА РАДИЧЕВИЋА

Валентина Златановић Марковић: БОЖЈА РЕЧ У
ПОЕЗИЈИ БРАНКА РАДИЧЕВИЋА

Урош Ристановић: КОСМИЧКЕ ВИЗИЈЕ БРАНКА
РАДИЧЕВИЋА

Љиљана Павловић Ђирић: ТАМА И СВЕТЛОСТ У
ПОЕЗИЈИ БРАНКА РАДИЧЕВИЋА

Ненад Кебара: КОСЕНЗАЦИЈА У СИСТЕМУ
ПЕСНИЧКОГ ТЕКСТА БРАНКА РАДИЧЕВИЋА

Зорица Несторовић: ЛАЗА КОСТИЋ О БРАНКУ
РАДИЧЕВИЋУ

Слађана Миленковић: ЛОКАЛНО И
УНИВЕРЗАЛНО У ПОЕЗИЈИ БРАНКА
РАДИЧЕВИЋА

Даница В. Столић и Милутин Ђуричковић:
ФИГУРАТИВНОСТ У ЛИРИЦИ БРАНКА
РАДИЧЕВИЋА

Дајана Петровић: О ПЕСМИ „МОЛИТВА” БРАНКА РАДИЧЕВИЋА

Будимир Дубак: БРАНКО РАДИЧЕВИЋ, ЦРНА ГОРА И ЊЕГОШ

Славомир Гвозденовић: БРАНКО РАДИЧЕВИЋ У ТЕМИШВАРУ

Растко Лончар: БРАНКО РАДИЧЕВИЋ У ПЕСНИЧКОМ ДЕЛУ ЛИРИЧАРА МЕЂУРАТНЕ СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Ана М. Зечевић: БРАНКО РАДИЧЕВИЋ У АМАЛГАМУ ПОЕЗИЈЕ И МУЗИКЕ

Александра Мариловић: ЛИК БРАНКА РАДИЧЕВИЋА У ДРАМИ „МАСКА” МИЛОША ЦРЊАНСКОГ

Ђина Весић: ЕПИСТОЛАРНА СВЕДОЧАНСТВА БРАНКА РАДИЧЕВИЋА

Антоније Симић: ГУШЕЊЕ ЕРОСА: ПРИРЕЂИВАЧКА ЦЕНЗУРА И ИЗМЕНЕ У ДЕЛУ БРАНКА РАДИЧЕВИЋА

Маја Белегишанин Ивановић: СОНЕТ И ДРУГИ ОБЛИЦИ У ОПУСУ БРАНКА РАДИЧЕВИЋА

Бошко Сувајцић: ФОЛКОРНИ ОБРАСЦИ У ПОЕЗИЈИ БРАНКА РАДИЧЕВИЋА

Марија Дубачкић: ВИТАЛИСТИЧКА ФУНКЦИЈА ВЕТРА У ПОЕЗИЈИ БРАНКА РАДИЧЕВИЋА

Лазар Буква: ИДЕЈЕ-ПУТОКАЗИ У ПОЕЗИЈИ
БРАНКА РАДИЧЕВИЋА (Шта значи
оријентисати се у певању)

Милан Громовић и Бојана Кулиџан Громовић:
LOCUS AMOENUS БРАНКА РАДИЧЕВИЋА И
БРАНКА В. РАДИЧЕВИЋА

Поздравна реч:
Ненад Грујичић, председник Бранковога кола

Водитељи програма:
Слађана Миленковић и Растко Лончар

Рајко Пејтров Ноћо, Горан Пејровић, Ђорђе Писарев, Јулија Коршоњи, Душан Басијаја, Ненад Грујичић и сарадници са ректором Карловачке догословије Душаном Пејровићем, Бранково коло 2003.

Чейвртѿак, 28. марѿ

Стражилово, Бранков гроб, 12 часова

СТРАЖИЛОВО, ДИВНО СТРАЖИЛОВО,
ЈА САМ ТЕБЕ У ЗВЕЗИЦЕ КОВ'О...

200. рођендан Алексија Радичевића

**С ПЕСНИЦИМА И УМЕТНИЦИМА
У ПОДНЕ КОД БРАНКА**

(Пројекат подржан од Организационог одбора
за обележавање великог јубилеја:

Двеста година од рођења Бранка Радичевића)

- Помен Бранку Радичевићу, чинодејствује протојереј-ставрофор Јован Милановић и ђаци Српске православне богословије Светог Арсенија са карловачким свештенством
- Цвеће на Бранков гроб полаже Игор Мировић, председник Организационог одбора за обележавање 200. годишњице рођења Бранка Радичевића
- Бранкове песме *Кад млидијах умреѿи*, (*Никад није виѿио ѿвоје ѿело*), *Молиѿва*, *Укор*, *Клеѿва* и *Враѿолије* казују Бошко Петров и Даница Петровић
- *Насѿуѿају ѿесници-ауѿори ѿесама инсѿирисаних Бранком*: Јелена Алексић, Кармен Антић, Анђелко Анушић, Недељко Бабић, Матија Бећковић, Верољуб Вукашиновић, Славомир Гвозденовић, Хусеин Дервишевић,

Ранка Грковић, Жарко Димић, Будимир Дубак, Милан Живановић, Перо Зубац, Данило Јокановић, Радоман Кањевац, Дамир Малешев, Перица Марков, Валентина Милачић, Игор Мировић, Иван Негришорац, Живко Николић, Драгољуб Павлов, Љиљана Павловић Ђирић, Никола Раусављевић, Милена Северовић, Ђорђо Сладоје, Драгица Стојановић, Весна Фекете и Милан Ђосић

С њесницима и уметницима поред Бранка, Сјражилово, 1985.

- Песму Јована Јовановића Змаја „Бранкова жеља” изводе Миодраг Миша Близанац и гајдаш Максим Мудринић
- Модератор програма: Ненад Грујичић, члан Организационог одбора за обележавање 200. годишњице рођења Бранка Радичевића

*Майиџа Бећковић на 49. Бранковом колу,
башиџа џалаиџе Илион, 2000.*

БРАНКО РАДИЧЕВИЋ И СЛАВОНСКИ БРОД

Од оца Тодора и мајке Руже, Бранко је рођен је 1824. године у Броду на Сави, 15. марта по старом или 28. марта по новом календару. У Славонском Броду рођени су му и брат Стеван и сестрица Амалија која умире не навршивши две године. У тексту „Белешке и белешчице о Бранку Радичевићу” у књизи „Из историје српске књижевности” (Матица српска, 1974), Теодора Петровић каже да је Бранкова кућа у Броду порушена „баш пред стогодишњицу Бранковог рођења”. Славонски Брод није много марио за Бранка Радичевића.

*Кућа у Броду на Сави у којој се родио Алексије
(Бранко) Радичевић*

А затим о кући даље додаје: „Претпостављамо да о прослави стогодишњице Бранковог рођења

она већ није постојала, а нова кућа на месту старе још није била саграђена. Да је нова кућа већ била саграђена, вероватно би о стогодишњици 1924. спомен-плоча била постављена на њој а не на згради бродске гимназије. Узгред спомињемо да је Циндрићева спомен-плоча 1948. нечијим немаром dospела у леваоницу и уништена. Данас се у бродском музеју чува само њен гипсани одлив. Слику плакете донеле су новосадске *Дечије новине* за 1924. са погрешним објашњењем да је она постављена на кући у Броду у којој се родио Бранко Радичевић.”

У књизи „Сећања” (Матица српска, 1981), Теодора Петровић пише: „Нећемо пратити патријарха Димитрија до Славонског Брода. Оригинални фотографски снимак, који се чува у Народној библиотеци Србије у Београду, помаже нам да сазнамо како се даље развијала прослава стогодишњице Бранкова рођења, како се развијала у његовом родном месту. У ово доба још има огранака породице Брлић у Броду и ја сам се са некима од њих касније дописивала, да од заборава отргнем још понешто о Бранку. У ово доба тек сам била на самом почетку проучавања Бранкова живота, те нисам залазила у ситне појединости. Фотокопија поменуте слике ипак ме је обрадовала, јер се на њој јасно види спомен-плоча узидана над улазним вратима Бродске гимназије, рад хрватског вајара Циндрића. Други светски рат, за нас Југословене братоубилачки, размрскао је и ту плочу, али не и сваки спомен на Бранка у његовом родном месту.”

Ненад Грујичић поред сјоменика Бранку у Славонском Броду 1984.

Тодор и Ружа венчали су се 11. маја 1822. године, у Вуковару, обоје у двадесет првој години живота. После непуне две године, 15. марта (28. III по новом календару) 1824. године, у Броду, родио се Бранко, који је крштен сутрадан, уочи светог Алексија по којем добија крштено име. Годину и по дана касније, 25. септембра 1825. године, Ружа је у Броду родила и другог сина, Стевана. Радичевићи, потом, напуштају Брод и одлазе у Земун 3. маја 1828. године, а затим у Стару Молдаву (Банат), где се 26. јула 1831. године

родила кћи Амалија која ће убрзо, при поновном повратку у Земун, умрети дан пре осмог Бранковог рођендана.

Игра датума и бројева бива немилосрдна и тачно годину дана после смрти нејаке Амалије, умире, 14. марта 1833. године, Бранкова мајка Ружа. Данас не постоји кућа у којој се родио песник. У „Невену”, у лето 1882. године, Змај пише: „Пролетос састанем се у Бечу са пријатељем својим дром Игњатом Брлићем, адвокатом из Брода. Обрадовао сам му се врло јер га дуго нисам видео. Разговору не беше краја. Међу осталима сетисмо се и Бранка који се родио у Броду. Запитах Брлића да ли се тамо што ближе зна о породици Бранковој и о првом детињству његовом. Том приликом рече ми да још постоји у Броду она кућа у којој се Бранко родио; та је кућа сада својина г. Михајла Тасовца, али ће се та кућа још овог пролећа, вели, порушити, да се на томе месту друга назиде. И Брлић погоди жељу моју коју баш хтедох изустити, и обећа ми, чим се у Брод врати да ће ту кућу дати фотографски снимити и да ће ми ту фотографију послати. Што рече, то и учини, даде о свом трошку фотографисати кућу где по први пут угледа света наш дични Бранко”.

Из поштовања према Змају и Брлићу дуго се сматрало да су њихови подаци о Бранковој кући тачни. Међутим, Теодора Петровић, чувена професорица најстарије српске, чувене Карловачке гимназије,

трагајући за истином, открила је да је кућа срушена тек 1924/25. године. Наиме, у Брод, око 1860. године доселио се извесни Јаков Екснер који је купио ту кућу и у њој становао до краја живота. У окриљу куће имао је бачварску радњу. Кућу је порушио 1924/25. године његов наследник, бачварски обртник, Иван Екснер, и на њеном месту саградио другу. Наследници Ивана Екснера продали су кућу неком Милетићу, досељенику из Босне. На тој кући, Друштво професора и наставника из Славонског Брода поставило је спомен плочу 28. децембра 1954. године.

Перо Зубац на 1. Бранковом колу, Сйражилово 1972.

О ПРОСЛАВИ СТОГОДИШЊИЦЕ РОЂЕЊА БРАНКА РАДИЧЕВИЋА У СРЕМСКИМ КАРЛОВЦИМА

Ево прилике да се подсетимо како је у Сремским Карловцима 1924. године изгледала прослава 100. годишњице рођења Бранка Радичевића. У тадашњој Југославији, то јест – Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца, стогодишњица Бранковога рођења била је богато обележена не само у главном граду, већ и у многим другим, већим и мањим местима. Тако на пример, занимљиво је уочити да је 1924. године и у Приједору поменута стогодишњица обележена позоришном представом „Бранко и вила”.

Из књиге „Сећања” (1981) Теодоре Петровић, славне Карловчанке и професорице Карловачке гимназије, доносимо део о прослави стогодишњице Бранкова рођења у Сремским Карловцима. У ту значајну књигу Петровићеве, великог формата, на 569 страна, ушли су уствари пет година раније (из године у годину) њени објављивани прилози у „Зборнику Матице српске за књижевност и језик”. Она наговештава да се том годишњицом хтело постићи, као и данас, да „Карловци мало оживе, да бар неко време буду оно што су некада били; да кроз њих поново прострују млада крв и да кроз њихове улице поново потеку бујице света”.

Драгићин Тадијановић полаже цвеће на Бранков гроб 1985.

Да, Сремски Карловци су гашењем листа „Бранково коло” (1895 – 1914), пред сам почетак Првог светског рата, и пресељењем патријарха у Београд после рата, нагло пали и почели да гасе своју књижевну, културну и духовну мисију упућену ка целини српскога народа. Тек 1972. године, формирањем институције Бранково коло, у Карловцима се, кроз највећа имена и богате програме, враћају и представљају, то јест устанављују врхунски песнички, књижевни, уметнички, филозофски, духовни и културни садржаји, који ево трају све до данашњих дана, нарочито у време чувене септембарске манифестације, као и у оквиру мартовских „Пролећних Бранкових дана”, када се обележава песников рођендан и по јулијанском и по грегоријанском календару.

Зашто су Сремски Карловци са свега неколико хиљада становника у осамнаестом и деветнаестом веку били толико значајни? Могло би се то подуго и из више углова објашњавати. Ето, узмимо, на пример, период од десет година пре почетка Првог светског рата, па закључимо откуд су Карловци били толико важни, и по чему, век-два раније? Нека нам само делићем за ову прилику послужи летак-позив (1904) за договор око званичног откривања првог споменика Бранку Радичевићу у Сремским Карловцима, рад вајара Ђорђа Јовановића, а који ће красити прилаз Карловачкој гимназији све до Другог светског рата, када су га уништиле усташе НДХ (1941), а нови, рад Владете Петрића, подигнут после ослобођења 1947. године, што и данас поносно стоји пред зградом гимназије.

*Са ојиварања изложбе Милана Кечића
у Сремским Карловцима, 1986.*

Поменути штампани позив био је упућен карловачким грађанима, господи, „госпођама и госпођицама” да у недељу, 23. маја 1904. године дођу у велику гимназијску дворану. Позив су потписали они чланови Одбора који су још били преостали за двадесет година од великог свечаног преноса Бранкових земних остатака из Беча на Стражилово (1883): Лаза Обреновић, Јован Симеоновић Чокић и Павле Марковић Адамов. Сремски Карловци су, најпре, градић где су рукоположена двадесет два српска патријарха и митрополита. Довољно је само то казати и пробудити успавану свест о овом месту и сопственом корену. Потписници поменутог летка-позива из 1904. године подсећају становнике по чему су Карловци значајни:

„Седиште највиших автономних црквено-школских власти и управа: Синода, Сабора, Саборског савета, Школског савета, Архидијецезалне Конзисторије, Епархијског административног одбора, епархијског школског одбора; ту су Српски народни фондови, архива, библиотека; ту су два Српству најстарија завода: Богословско училиште, највиши учевни завод у Српству, и Српска велика православна гимназија, оба основани и одржани чисто српском муком и родољубљем; ту је и више још просветних чисто српских завода као: Читаоница, једна од старијих у нашим крајевима; *Змај*, друштво српских књижевника, уметника и новинара; *Српски соко*, у Српству с ове стране прво удружење за неговање телесне јачине и друштвености; три певачка друштва (грађанско, богословско и гимназијско; Добротворна задруга

Српкиња; Српско занатлијско удружење; ту Српска манастирска штампарија, у којој се данас већ, осим толико књига, штампају седам српских листова: *Српски Сион*, *Српски Мийрополијски Гласник*, *Бојословски Гласник*, *Нови Васийиџач*, *Омладински Гласник*, *Бранково Коло*, *Српски Пчелар*); ту је српска књижара; ту је пет великих и дивних просветних и јавних грађевина, подигнутих чисто о српском новцу и чисто у српске народне и просветне сврхе (патријаршија украшена тако драгоценим делима српских сликара и вајара; гимназија; народни дом; богословски семинар; манастирски семинар); гради се и шеста (конвикт *Свешћеничкој удружења*). Толиким и таквим чисто народним тековинама не може се овде подичити никоје још српско место, ако се иначе може похвалити да је веће по броју и угледније по спољашњем изгледу. Све су то знаци, да се овде, у нашим убавим Карловцима, удара темељ будућем што чвршћем огњишту српскога свакодневног просветног и јавног живота у овим странама.”

Збиља, само из овог навода из 1904. године види се колико ће Први светски рат, а потом и Други, учествовати у девастацији Сремских Карловаца на дугу стазу, допринети стварању разарајућег дисконтинуитета у културном и животу уопште. Карловци су постали жртва нових идеологија и политика, занемарени и препуштени пропадању. Требало их је на неки начин спасавати од од потонућа. То се догодило 1924. године када је у Карловцима формиран Организациони одбор од педесет чланова (најугледније и утицајније

личности, али и цењени грађани, наставници, јаки домаћини, професори, занатлије, виноградари, медари) који се радосно посветио прослави 100. годишњице рођења Алексија Радичевића, потоњег Бранка, кога су у сремскокарловачкој гимназији од миља звали Аца. Био је то први трзај да се Сремски Карловци врате у постојану тачку свога Ја и давно стечене културне и духовне подлоге.

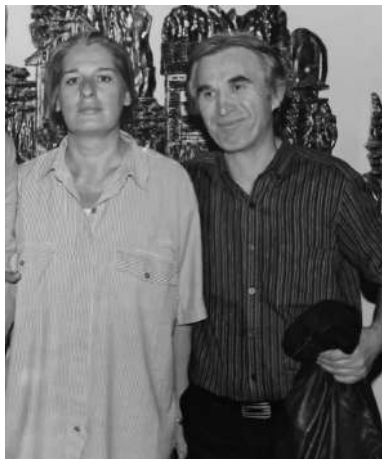

*Васко Поја на 3. Бранковом колу,
Карловачка гимназија 1974.*

Како је, дакле, протекла прослава стогодишњице рођења Бранка Радичевића? О томе би се могли консултовати и извори Српске књижевне задруге и Матице српске, које су биле укључене у прославу, но за ову прилику ево неколико пасуса из књиге „Сећања” Теодоре Петровић-Мајице:

„Не могу поуздано тврдити, но судећи по много чему, иницијатива за свечану прославу стогодишњице рођења Бранка Радичевића, потекла је колективним заузимањем Српске књижевне задруге и Матице српске, које су том приликом издале и прво целокупно издање Бранкових песама, а први пут и његових писама (додуше цензурисаних), као и његов одговор Људевиту Штуру и још неке мање и неважне прилоге. Задруга је том приликом и описала целу свечаност и текст објавила у једној од својих публикација. За ту је прилику професор Павле Поповић, као увод у поменуто издање Бранкових дела, написао своју знамениту студију о Бранку (био је у то доба потпредседник Књижевне задруге), а директор гимназије Радивоје Врховца (био је у то доба председник Матице српске) своја два говора, од којих је први држао у Карловцима, а други у Броду на Сави.

Заједничко залагање за ову прославу професора Павла Поповића и директора Радивоја Врховца користило је и нашој науци о књижевности, јер је Павлу Поповићу, увиђајношћу директора Врховца, пружена прилика да завири у Матрикуле Карловачке гимназије и да прегледа библиотеку Бранкова оца и личне Бранкове књиге у њој. Тако нам је од заборава отргао многу на изглед безначајну ситницу из Бранкова живота, па и неки крупан догађај (запис Бранков приликом смрти његове мајке у календару *Ружични венац* из 1883. године), за који данас, нажалост, више немамо потврда.

*Даринка Јеврић и Крсџивоје Илић
на 23. Бранковом колу 1994.*

Сасвим је природно и оправдано што се сто-годишњица Бранкова рођења у Карловцима просла-вљала, бар онај њен најважнији и најсвечанији део. Друкчије се овде није могло ни очекивати, јер Бранко са својим родним местом, Славонским Бродом, скоро да није био ничим везан, баш као ни оно за њега. До-пустило је пре свега да се за неко време његова роди-тељска кућа преруши у назаренску богомољу, а касније, баш о јубилеју о коме говоримо, односно о тој години, да се и поруши. Захваљујући само Змају и породици Брлић сачувана нам је слика те симпатичне кућице, много пута објављиване по нашим старим листовима.

За живота Бранка је срце искључиво вукло у Карловце, ... *оно место на Дунаву силно!* Акцију за пренос његових костију и испуњење његове жеље није покренуло академско друштво Српска зора у Бечу, већ богословско друштво Слога (?) у Карловцима још 1877. године, познато и по неким другим напредним акцијама, које још нису довољно проучене и оцењене.

Главни део Бранковог јубилеја из 1924. године састојао се *из смотре музичких друштва* из целе земље, баш као и о преносу његових костију у Карловце 1883. Стручна критика високо је оценила уметнички квалитет те смотре, што се може читати у листу *Покрет*, у коме је за ту прилику и Васа Стајић написао занимљив чланак о Бранковој *јесничкој радионици*.

Душко Трифуновић, Мира Алечковић, Десанка Максимовић и Радован Павловски с новинарима, 1985.

Ја сам се у Карловце вратила баш некако пред ту прославу. Очева смрт ме је спречила да учествујем у свим манифестацијама које су у Карловцима одржаване. Добро се ипак сећам академије у свечаној сали Гимназије и оба говора том приликом одржана. Вечерњем концерту у гимназији, због очеве смрти, нисам присуствовала, но из штампаног програма са прославе, која је у Карловцима трајала два дана, 22. и 23. јуна 1924, види се да је на њему учествовало пет певачких друштава, најбоља која су код нас постојала између два рата: Глазбена Матица из Љубљане, Невен из Новог Сада, Певачко друштво Обилић из Београда, Музичко друштво из Новог Сада и Хрватско пјевачко друштво Лисински из Загреба. Штета је и само мало чудно што су композиције Бранкових песама биле мало заступљене. Певана је и Хорејшекова и Пашћанова *Jagna građa*, а осим ових још само *Врајолије* Крешимира Барановића. Тек пре годину-две дана сазнала сам, из кратке очеве биографије, коју је написао Павле Малетин, да је мој отац био изабран за почасног председника Одбора за прославу, али њега нема на слици тога Одбора, јер је умро двадесет дана пре прославе. Поменути Одбор био је из свих слојева народа. Био је ту и католички жупник Јосип Пертић и обућар Никола Витнер, било је и сељака и професора, занатлија, трговаца, чиновника, најмање педесет њих на броју.

И Црква је имала свој велики удео у прослави. Без тога се онда није могла ни замислити никаква јавна манифестација, нарочито у Карловцима. Није

нимало чудно што је на парастосу у Саборној цркви служио сам патријарх Димитрије Павловић, који се, ето, на тај начин укључио у живот Карловаца. Из два надалеко чувена црквена појца су ту свечаност увеличала: тадашњи вршачки епископ доктор Иларион Радонић и ковиљски архимандрит Георгије Видицки. Када је Видицки служио, Саборна црква је увек била препуна. Долазио је свет чак из околних места, да чује тај соноран глас, од којег као да су подрхтавали и сами сводови цркве.

*Стивка Козић Прерадовић, Ранко Прерадовић
и Љубивоје Ршумовић на 29. Бранковом колу,
Сџражилово, 2000.*

Вредно је напоменути да се те исте, 1924. године, десило још нешто несвакидашње: Дунав је надошао као мало кад раније. Цело тзв. Подбарје (некадашња Дунавска, односно, главна улица у старим Карловцима, касније Рибља пијаца, са вашариштем, данашња Прерадовићева улица) било је под водом, која је кроз споредне улице допрла местимично скоро до Доњег краја. Поред Основне школе и кроз ту улицу доле могло се ићи само чамцем. И данас на кући где је у мом детињству била Хрватска читаоница (Српска читаоница је била у приземљу старог хотела), а данас се у њој израђују јоргани, на десном зиду постоји камена плоча, са записом да је Дунав 24. јуна 1924. допро до тога места и да су ову плочу подигли Марија и Ђуро Полужански.

Те исте године и патријарх Димитрије је у парку који окружује Двор, са десне стране зграде, десетак метара даље од зида, дао изидати стуб (не особито висок) са којег се данас једва рашчитавају слова која нам казују да се на том месту некад налазила *Каџела св. Трифуна*, која је изгорела 1775. године. О тој капели и о том стубу све до скорога нисам ништа знала. Нико не налази за потребно да на том стубу излизана слова обнови, јер и то је један делић историје старих Карловаца.”

Apendix

Од 1835. до 1841. године, Бранко је похађао чувену Карловачку гимназију, што ће оставити најдубље трагове у његовом стваралаштву. Он је најпознатији Карловчанин, а да притом није рођен у Сремским Карловцима.

О његовом школовању у Карловцима доста је, по речима Теодоре Петровић, „измишљено и удешено према потребама”. Са око четири хиљаде становника, у то време Карловци су били изузетно лепо и живописно место, најимућнија варош у источном делу Срема и, уза све то, значајан културни и духовни центар. У младе јесени почињале су бербе грожђа богатих мештана. Готово сва домаћинства имала су велике винограде. Карловци су били динамични, пуни живота, рада и весеља. Ориле су се песме, прскали бећарци, чистиле дрвене каце и бурад, припремали лагуми и подруми, износиле пресе за цеђење грожђа. Са свих страна, живот је бујао и надирао пуним плућима.

Заједно с млађим братом Стеваном, Алексије Радичевић уписује Карловачку гимназију 7. октобра 1835. године. Тада су Карловци изгледали другачије: још нису постојале велике зграде на данашњем тргу што носи песниково име. Зграда гимназије у којој се Бранко школовао била је ониска и веома скромна. Пре Бранка у гимназији се школовало четрдесет пет генерација. Ова угледна културна установа основана је 1. новембра 1792.

године. У њу су долазили ђаци из Баната, Бачке, Лике, Босне, Славоније, Пеште и других крајева.

Бранко је био одличан ђак, „најодличнији”, како се говорило тада. У рубрици за владање код Бранка стоји, осим „classus primae” и „sensor inventutis”, што је била реткост, чак, нека врста почаст. Никад није био кажњаван, нити батинан. Недељом је певао у цркви. Своја духовна узнесења понајбоље је показао у песми „Молитва”, која је образац кристално чисте побожности у слављењу Творевине Божје.

Стеван Раичковић и Бранково коло на Горановом њролећу, са њлумцима Томиславом Јовановићем, Томиславом Кнежевићем и Владом Мајићем, 1978.

Из Сремских Карловаца, Бранко одлази у Темишвар где од 1841. до 1843. године учи мудрољубије (филозофију) и ту почиње да пише стихове везане за карловачке дане и успомене. У Темишвару је написао

прву песму на српском језику, „Девојка на студенцу”. У Бечу, пак, 1843. године, по очевој жељи, уписује права која није волео, па се посвећује књижевности. Разболевши се у овом граду, 1850. године уписује медицину верујући да ће тако сам себи помоћи. Међутим, умире 1853. године на завршивши студије.

Овај генијални младић оставио је свега педесет четири лирске песме, седам епских, два одломка епских, прегршт писама и један одговор на критику. Држи нас вансеријски осећај о одговорности и повластици, које су нам дате при реткој привилегији да уобличимо свој однос према великом јубилеју: двеста година од рођења Бранка Радичевића! То осећање чини нас кроткима и отрежњенима наспрам инерције и буке савременог живота и света, а с друге стране указује на нашу пролазност и смртност са којима се усрдно морамо поклонити неумрломе младићу српске поезије чије богомдано стваралаштво надживело је многе државе, идеологије и политике.

Попут светлוצаве росе на јутарњем сунцу, која лагано испарава и нестаје, а сутра се наново зачиње, наша пролазност нас кроз поезију Бранка Радичевића упозорава да извор животне светлости остаје: „Ал’ што певах неће пропанути!”. И, заиста, није залуд о смислу живота певао наш Алексије: „Ао, данче, ала си ми бео,/ још би’ дуго гледати те ’тео!”

Н. Грујичић

„ПРОЛЕЋНЕ БРАНКОВЕ ДАНЕ 2024.”

помогли:

- Организациони одбор за обележавање великог јубилеја: Два века од рођења Бранка Радичевића
  - Министарство културе Републике Србије
  - Секретаријат за културу АП Војводине
  - Управа за културу Града Новог Сада
  - Општина Сремски Карловци
-

Каталог манифестације

Главни и одговорни уредник: Ненад Грујичић

Ликовно-технички уредник: Милан Маричић

Оперативни сарадници:

Милена Борић, Ана Гојковић и Даница Петровић

Коректура: Нада Урошевић

www.brankovokolo.org

kolobrankovo@gmail.com
